

Forum

Muziek is muziek

Evert Bisschop Boele

De Nederlandse podiumkunsten kennen een duale structuur. Naast de goed in kaart gebrachte reguliere sector is er een non-reguliere sector (buurthuizen, cafés, straathoeken...) waar amper gegevens over beschikbaar zijn. Juist in deze tijd is het van belang te weten wat zich daar allemaal afspeelt.

Een dikke vijftien jaar geleden verscheen de Boekmanstudie *De kunstmatige kloof*, een bewerking van de doctoraalscriptie waarmee Martine van der Blij de Boekman Scriptieprijs 1993 won. Zij concludeerde dat de Nederlandse podiumkunsten een duale structuur bezaten. Er bestond een reguliere sector, die uitvoeringen omvat 'in accommodaties die specifiek voor het aanbieden van podiumkunsten ingericht zijn en die een regelmatig podiumkunstenaanbod verzorgen' (Blij 1995, 17), uitvoeringen die geregistreerd en onderzocht werden. En er bestond een non-reguliere sector die eigenlijk buiten beeld was: buurthuizen, cafés, kerken, scholen, ziekenhuizen, verzorgings- tehuizen, huiskamers, straathoeken.

Die duale structuur had ook gevolgen voor het beleid. Van der Blij stelde bijvoorbeeld dat het hoge gemiddelde opleidingsniveau van de cultuurbezoeker, traditioneel een probleem in cultuurbeleid, feitelijk alleen geldt voor de reguliere sector. Zij baseerde haar conclusies onder meer op een gedetailleerde dataverzameling over de podiumkunsten in de stad Groningen in de periode 1992-1995.

In 2010 deed ik een vergelijkbaar gedetailleerd onderzoek in Groningen naar de muzieksector. In het kader van mijn promotieonderzoek naar het gedrag van luisteraars in de provincie Groningen anno 2010 wilde ik

een gedetailleerde schets geven van de context van die luisteraars. Wat mij betreft moest die schets ook een impressie geven van de livemuziek die een Groningse luisteraar zou kunnen bezoeken. Ik ging op zoek naar gegevens en kwam er, enigszins tot mijn verbazing, achter dat die niet beschikbaar waren. Er waren wel ruimschoots cijfers voorhanden over wat Van der Blij de reguliere sector noemde, maar over de non-reguliere sector – waaronder het puur commerciële muzikleven en ook een behoorlijk deel van de 'amateursector' – was nog steeds weinig te vinden.

Ik moest dus zelf aan het werk, en uit mijn onderzoek bleek dat Van der Blij's conclusies vijftien jaar na dato nog gelden: ook de non-reguliere muzieksector is weliswaar slecht zichtbaar in (beleids)onderzoek maar omvangrijk – zij biedt vermoedelijk aan minstens zoveel muziekbeluisteraars onderdak als de reguliere sector.

Beeld van wat er speelt

Er lijkt dus weinig veranderd sinds 1995. Om maar een voorbeeld te noemen: in haar recente concept-popvisie geeft de gemeente Groningen een beeld van wat er speelt in de stad. In de nota wordt eenderde van de door mij gevonden locaties voor popmuziek genoemd en worden bezoekersaantallen van de non-reguliere sector mijns inziens veel te laag ingeschat. De Groningse

Popvisie verwijst naar het onderzoek van Gerard Marlet c.s., die streeft naar een economische uitdrukking van het belang van cultuur voor steden, en in de *Atlas voor Gemeenten 2009* meldt dat Groningen Popstad nummer 2 is. Die conclusie is, aldus de Groningse *Popvisie*, gebaseerd op cijfers aangeleverd door de Vereniging Nederlandse Poppodia en -Festivals (VNPF). Van die VNPF zijn in Groningen drie poppodia lid. Gezamenlijk namen die drie in de door mij onderzochte periode zeventien procent van het totaal aantal popconcerten voor hun rekening. Omdat het dan wel om de grote zalen gaat, zijn zij goed voor vijftig procent van het potentiële bezoekersaantal. Ik vind dat een wankel basis voor het uitreiken van een zilveren medaille.

Waarom het uit beeld blijven van de non-reguliere sector belangrijk is, illustreer ik graag aan de hand van een mooi citaat van Van der Blij: 'Terwijl wij onze grootouders in het bejaardenhuis zien genieten van een volksdansvoorstelling, onze ooms en tantes ternauwernood op tijd in de kerk arriveren voor een optreden van een meisjeskoor, onze burenluid claxonnerend weggrijden naar een optreden van een shantykoor in een wijkcentrum, onze vrienden enthousiaste verhalen vertellen over een bluesgitarist in ons stamcafé, slaan wij een cultuursociologisch handboek open en lezen de eerste zin: "Culturele activiteit is een gedragsvorm, die in de besteding van tijd en geld van veel leden van onze samenleving slechts een marginale plaats inneemt"' (Blij 1995, 53) We hebben eigenlijk slechts partieel zicht op de rol die muziek in onze samenleving speelt, maar we lijken dat niet zo erg te vinden, daar rustig algemene conclusies over muziek op te baseren en er ook beleid mee te maken.

Muziek als kunst

Het voert te ver om hier de oorzaken van die focus op de reguliere sector van het muzikaleven op te sporen, maar ik wil wel een aanduiding geven. Misschien volgt die focus uit het feit dat in beleid en beleidsonderzoek, in wetenschappelijk onderzoek in het algemeen en misschien zelfs wel in het dominante discours van onze samenleving, de nadruk sterk ligt op het kunstzinnige karakter van muziek. Muziek wordt vooral gezien als kunst, en dat leidt wellicht tot een a priori-selectie van wat er bestudeerd wordt. Hoewel de projectie niet een-op-een is en er ook veel voorbeelden van het tegendeel bestaan (zie bijvoorbeeld Quirijn van den

De non-reguliere muzieksector is weliswaar slecht zichtbaar maar omvangrijk

Hoogens genuanceerde beschrijving van theorie en praktijk van het evalueren van de effecten van gemeentelijk cultuurbeleid – al staat in zijn gesuggereerde model de doormeting van artistieke kwaliteit wel weer vooraan), wil ik de hypothese wel verdedigen dat de reguliere sector, de wetenschappelijk bestudeerde sector, de artistieke sector en de gesubsidieerde sector van het muzikaleven elkaar voor een behoorlijk deel overlappen.

Misschien zit daar ook een van de angels in het huidige debat over de bezuinigingen op de cultuurbudgetten. Dat is deels een strijd geworden rond de legitimatie van cultuurbeleid op basis van artistieke criteria en de sociale gevolgen daarvan. Dat roept emoties op, aan beide kanten. De karakterisering door PVV'er Sietse Fritsma van een concert van het Residentieorkest als het bezoek van een elitegezelschap aan een tromboneclubje is natuurlijk niet bepaald zachtzinnig, maar anderzijds zal het je maar gezegd worden als luisteraar naar de Toppers of André Rieu: 'Niet nadenken. Lekker dom blijven' (Anil Ramdas onlangs in *NRC Next*). Niet erg productief, en het lijkt me ook een strijd waarin een compromis moeilijk is, omdat het uiteindelijk om een welhaast paradigmatisch onderscheid gaat: een verschil tussen hen die muziek als kunst definiëren en hen die anders tegen muziek aan kijken.

Evert Bisschop Boele

is musicoloog en verbonden aan het lectoraat Lifelong Learning in Music & the Arts van het Prins Claus Conservatorium van de Hanzehogeschool Groningen.

Echt onderzoek doen

Terug naar onderzoek. Ik pleit voor wat meer onderzoek waarin muziek niet a priori als kunst wordt gedefinieerd, maar als muziek. Met een parafraze op een uitspraak uit de jaren dertig van de vorige eeuw van de Amerikaanse socioloog Robert Park geldt wat mij betreft voor onderzoekers die wat-dan-ook over muziek willen weten: 'Ga naar de foyer van het Concertgebouw en naar ondergrondse *dance parties*; zit op het fluweel van het Aerdenhoutse huiskamerconcert en op een bierkratje bij de Zwarte Cross; luister naar Radio 4 en naar Radio Edelweiss. Kortom: doe écht onderzoek, met je voeten in de klei.' Laat het idee varen dat muziek bestudering verdient omdat het kunst is. Sterker nog: gebruik het woord kunst eens een jaartje helemaal niet. Probeer er gewoon achter te komen welke rol muziek speelt in het leven van mensen. Alle mensen. Probeer er achter te komen waarom sommigen onder ons luisteren naar Haitink, anderen naar Rieu, Hazes of Cash – en heel veel mensen naar de meest onwaarschijnlijke combinaties daarvan. Neem om te beginnen iedereen even serieus. Keuzes maken kan na het onderzoek en op grond van het onderzoek altijd nog, dat hoeft niet vooraf al te gebeuren.

Dat stelt overigens ook andere eisen aan de methoden van onderzoek. Willen we iets weten over het functioneren van muziek in al haar diversiteit, over wat er gebeurt en wat mensen beweegt, dan zal onderzoek aan twee eisen moeten voldoen: het moet een stevige empirische basis hebben en een interpretatief karakter. Het moet beschrijven wat er gebeurt en proberen te duiden waarom dat gebeurt. Het denken in gemiddelden en abstracties mag dan wel wat afnemen, en ingeruild worden voor meer aandacht voor het concrete alle-daagse. Wat meer etnografie en wat minder statistiek.

Een interessant begin van die omslag zien we in het SCP-rapport *Mogelijkheden voor kunstbeoefening in de vrije tijd* waarin gepoogd wordt in één plaats (Alphen aan den Rijn) zicht te krijgen op informele verbanden in de kunstbeoefening. Al had er wat mij betreft wel wat meer veldwerk in gemogen en lijkt de toegang tot het onderzochte veld wel erg te leunen op vertegenwoordigers van de reguliere sector.

Ik ben ervan overtuigd dat we na verloop van tijd op kunnen sporen hoe dat nou zit met die muziek. Weten we dat, dan kunnen we bijvoorbeeld ook verzinnen waar subsidies heen moeten. En kunnen we dat ook uitleggen. Aan iedereen. Inclusief Sietse Fritsma en Anil Ramdas.

Literatuur

- Bisschop Boele, E. (2010) *Musicscape Groningen – Live!* Groningen: Hanzehogeschool Groningen.
- Blij, M. van der (1995) *De kunstmatige kloof. Een empirisch-theoretisch onderzoek naar het bestaan van een duale structuur van het podiumkunstenveld in Nederland.* Amsterdam: Boekmanstudies.
- Broek, A. van den (red.) (2010) *Mogelijkheden tot kunstbeoefening in de vrije tijd.* Den Haag: SCP.
- Hoogen, Q. van den (2010) *Performing arts and the city. Dutch municipal cultural policy in the brave new world of evidence-based policy.* Dissertatie Rijksuniversiteit Groningen.
- Marlet, G. en C. van Woerkens (2009) *Atlas voor gemeenten 2009. De 50 grootste gemeenten van Nederland op 40 punten vergeleken.* Utrecht: Stichting Atlas voor Gemeenten.
- Zonder auteur (2010) *Popvisie gemeente Groningen. Concept.* Groningen: Gemeente Groningen.